

tünk elégedve s hogy tartalékos tisztjeink képzettsége és kötelességtudása a legszebb bizonyítvány középiskoláink számára: mégis előre látja a háborúnak köznevelésünket átalakító hatását. Óv attól, hogy a katonai szempont legyen az irányjelző. A katonai szolgálat szükségleteinek megfelelően némi tantervrevízió lehetséges és némely tárgy tanításában (földrajz, mértan) módszerváltozás kívánatos. A fő az akarat nevelése és a jellemfejlesztés. A kiváltságos osztályokra szorítókozó, inkább egyéni jelességeivel tündöklő angol sport és az egyoldalú atletika helyében a skandinávok hatása alatt módosult német rendszer nevel majd «egészséges, izmos és ruganyos, edzett és szívós, ügyes és mozgékony» ifjúságot. Fajunk egészségének fenntartása is ezt kívánja. Szinte jólesik erre vonatkozóan *dr. Lenhossék Mihálynak* felénk sugárzó vigasztalását olvasnunk az eugénikáról írt cikkében. Úgy véli, hogy már a második nemzedékben pótoltatik majd az emberanyag vesztesége minőség tekintetében is a tartós béke kedvező gazdasági viszonyai közepette. Csak az itthonmaradott gyengébbek, satnyábbak ne vegyék el a kenyeret a visszatérő, edzettebb harcosok elől és törődjünk többet a gyermekek s a születendő gyermekek védelmével! *Teveli Mihály*.

A Magyar Könyvtárban megjelent *A világháború naplójának* V. és VI. füzete; a háború eseményeit 1915 április végéig adja elő. A 796—8. sz. *Vereszájev* emlékirataiból: Az orosz hadsereg züllése az orosz-japán háborúban. — *Tordai Á.*, A vén honvéd álma. Isk. színjáték 3 képben. Bpest, 1916. Franklin-T., k 8°, 40 l., 40 f.

Beküldött, nem nevelésügyi művek: Magyar Könyvtár 801—805. *Mikes L.*, Az 1870—71. német-francia háború; *Radó A.*, Háborús strófák; *Age Madelung*, A szív). — *I. B. Bury*, A gondolatszabadság története, ford. Balog G. — *Dékány K.*, A bécsi képes krónika. Kolozsvár, 1915, n 8°, 29 l., az Erdélyi Múzeumból kny. — *Mihályi E.*, Sopron renaissance- és barok-stílusban épült házai. Sopron, 1915, n 8°. 74 l. számos képpel (tanítványai és a város közönsége számára).

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1915 nov. 20-án.

Fináczy Ernő elnöklésével jelen van *Bozóky Endre*, *Böngérfi János*, *Bursics Ernő* jegyző, *Éltes Mátyás*, *Fest Aladár*, *Gorzó Dénes*, *Gyulai Ágost*, *Gyulai Ágostné*, *Havas Gyula*, *Havas Irma*, *Hechtl János*, *Heller Bernát*, *Hidasi Sándor*, *Imre Sándor*, *Kemény Ferenc*, *Kún Alajos*, *Lechnitzky Gyula*, *Mácsay Károly*, *Müller József*, *Nagy Zsigmond*, *Nagy József*, *Négyesy László*, *Ónody Gusztáv*, *Quint József*, *Radák Olga*, *Répay Dániel*, *Somogyi Géza*, *Sztankó Béla*, *Teveli Mihály*, *Waldapfel János*, *Zsengeri Samu* és számos vendég.

I. Az *elnök* bejelenti, hogy a III. hadikölcsonre a M. P. T. nevében 500 K-át jegyzett s hogy Kármán Mór temetésén a Társaság nevében búcsúbeszédet mondott.

II. *Kemény Ferenc* bemutatja *A háború és a nyelvek* c. tanulmányát (Megjelenik a M. P.-ban). Az elnök a gondolatkeltő előadásért köszönetet mond.

III. *Imre Sándor* felolvassa a Társaság által a v. és k. miniszterhez intézendő felterjesztés tervezetét a háborús tanítások elrendelése ügyében. A Társaság *Kemény F., Waldapfel J., Quint J., Fest A.*, az előadó és az *elnök* felszólalása után megállapítja a felterjesztés végleges szövegét, melynek benyújtását, úgyszintén a megfelelő vezérfonalról való gondoskodást elhatározza.

IV. *Bozóky Endre* röviden összefoglalja a tankönyvengedélyezésre vonatkozó javaslatait (l. M. P. 1915: 554—5. l.) s az *elnök* megnyitja a vitát.

Fest Aladár a tankönyveknek pályázat útján való megiratása mellett foglal állást s a bizottsági elbírálást ajánlja. Előnye, hogy nem kell a munkát előre kinyomatni s a pályanyertes munka könnyen talál kiadóra. Előnyt lát a névtelenségben is, ami a bíráló feszélyezettségének elejét veszi.

Zsengery Samu saját tapasztalatait említi fel egy névtelenül engedélyezésre benyújtott stilsztikájára vonatkozóan.

Négyesy László a testületi bírálat rendszere mellett foglal állást, mert az egyéni bírálat nem biztosít elvi állandóságot s nem véd meg az anyagi érdekek túlkapásai ellen. A testületi eljárásban nagyobb biztosítékot lát s jó volna rá visszatérni. Nem látja világosan, mi előnyei volnának a pályázatoknak, melyek csak a tankönyvmonopólium megerősítésére vezetnének. Ilyen formában ellenzi, mert megkötöttséget lát benne. A jó érvényesülésének teret kell biztosítani, a szabad verseny fenntartandó.

Fest Aladár köszönetet mond előtte szólnak, hogy felszólalása elejét veszi saját szavai félreértésének. A pályázást nem kívánja állandó eljárásnak, csupán akkor tételessé lehetővé, ha új tárgy bevezetése vagy mélyreható iskolareform teszi szükségessé. Ilyenkor se bénítsa még a szabad versenyt.

Waldapfel János hálás a kérdés felvetéséért s a vita lehetővé tételéért. De ennek ne álljuk útját elriasztó jelszókkal, mint amilyen pl. a tankönyvmonopólium, a szabad verseny lehetetlensége stb. Őt az engedélyezés kérdésénél inkább érdeklik a jó tankönyv megírásával kapcsolatos kérdések. Rossz könyvet nem szabad engedélyezni, de oda kell hatni, hogy jó tankönyvek írása megkönnyíttessék. Ezért meg kellene állapítani, hogy milyen tankönyvekre van szükségünk? Most

az ügy kizárólag a kereskedők kezében van, ami nem helyes. Jelenlegi tankönyveink nemcsak a tanulók számára készülnek, hanem a tanárok számára is s ezért túlságosan methodizálnak. Valósággal utasításokat adnak a tárgy tanítására, ami nem való a tanuló szeméi elé. A tankönyvekben bizonyos tagozódásra van szükség, amennyiben mások a tanárok szükségletei, mások a tanulókéi. Hogy milyen legyen a tankönyvírás, azt a legmagasabb fórumnak kellene megállapítania s így az állam kezdeményezésére van szükség. Határozottan irányt kell szabni. Ezért mintaszerű tankönyvek megírására az állam adjon megbízást; de ezzel ne alkosson kiváltságot, csak mintát nyújtson. Az államtól kiadott könyvnek bizonyára lesz presztizse, de ezért nem akadályozza a versenyt. Részletes normatívumot kell megállapítani.

Az *elnök* a tárgyalás folytatását a következő ülésre halasztja.

Felolvasó ülés 1915 dec. 18-án.

Fináczy Ernő elnöklésével jelen van Bárány Gerő, Bozóky Endre, Bursics Ernő jegyző, Endrei Gerzson, Éltes Mátyás, Fuchsné Eitner Ludmilla, Genersich Antal, Geöcze Sarolta, Gyulai Ágost, Gyulai Ágostné, Hatos István, Havas Irma, Hegedűs István, Illosvay Lajos, Imre Sándor, Jancsó Benedek, Karsay Ervin, Kemény Ferenc, Kovács Lajos, Lechnitzky Gyula, Mácsay Károly, Radák Olga, Riegler Ernő, Schmidt Márton, Sebestyénne Stetina Ilona, Sztankó Béla, Vida Sándor, Waldapfel János, Zipernovszky Károlyné és számos vendég.

I. Az *elnök* jelenti, hogy a nov. ülésén elhatározott felterjesztést a v. és k. min. úrnak személyesen átadta.

II. *Geöcze Sarolta* felolvassa *A nemzeti erkölcs és a háború* c. dolgozatát, melyben a háború erkölcsi hatására vonatkozó, felemelő és megnyugtató tapasztalatait ismerteti. Az *elnök* a felolvasásért köszönetet mond.

III. A *tankönyvengedélyezés* kérdésében *Kemény Ferenc* a Waldapfeltől felvetett eszmét értékesnek tartja, mert valóban a jó tankönyv kellékeivel foglalkozni kellene. Irodalmunkban nem talál a jó tankönyvre vonatkozó tanulmányokat. A kérdés nehéz; nincs is hely, amely a rá vonatkozók közlésére vállalkoznék. Tárgyas tankönyvbírálatokat sem lehet szaklapjainkban elhelyezni. A gyéren megjelenő bírálatok a munkát vagy feldicsérik vagy lerántják, középut nincs. Ezért Waldapfel gondolatát igen termékenynek tartja; szakonként végig kellene menni tankönyveinken s belőlük le kellene szűrni a maradandó értékű tanulságokat. Ebből a tankönyvírók is okulást nyerhetnének. Hisz most, bármily komolyan fogják is fel a feladatukat,

munkájuk tökéletlen lesz, mert nagy különbség az íróasztal mellett dolgozni s a könyvet a gyakorlatban alkalmazni. Ezt magán tapasztalta. Móját kellene ejteni annak, hogy az engedélyezést megelőzően minden tankönyv kipróbáltassék. Tudja, hogy e gondolat megvalósítása nehézségekbe ütközik. — A testületi eljárást elfogadja, mert kettőben lát benne haladást, az állandósítás és a szakszerűség tekintetében. Mindkettő erős biztosíték. Az előadó javasolta eljárás bonyolult, de reményli, hogy sikerül az egyszerűsítése.

A titkár felolvassa *Acsay Istvánnak* a M. P. számára írásban beküldött véleményét (l. e számban).

Bozóky Endre előadó köszönetet mond az elnökségnek, hogy a kérdés megvitatására bőségesen alkalmat nyújtott s a felszólalóknak, hogy az eszmecsereben részt vettek. *Waldapfel* eszméjét maga is örömmel üdvözi. Gondolt rá, de más célt tűzött ki maga elé s ezt értékezése elején, mikor a terjedelmes kérdést körülhatárolni törekedett, ki is emelte. A meglevő tankönyveknek szakok szerint való felülvizsgálata s ebből a tanulságoknak leszűrése nehéz, de érdemes feladat. Erre egy ember azonban nem vállalkozhatik, hiszen annak mindenhez kellene értenie. A bizottsági eljárás esetében az állandó előadók ezt a kérdést is természetszerűen megoldanák, mert hivatásuk teljesítése a lehetően tágas körű általános áttekintést követeli. A pályázatokkal való kísérletezést nem tartja célravezetőnek, mert igen hosszadalmas és nem biztosítja a sikert. Csupán abban az esetben tartja megfelelőnek, amelyet *Fest* második felszólalása állapított meg. Az állam részéről nyert megbízás útján való tankönyvírásnak nálunk is vannak példái, de Ausztriában a Schulbücherverlag útján ez a mód szervezve is van. Alkalmas arra, hogy a szabad versenyt éppen úgy megölje, mint a hivatalos bírálatok rendszere megszüntette a tárgyias bírálatokat. Ha ezért nem kár, amazért nagy kár volna. Hogy a pályázatok nem jelentik a föltétlen sikert, arra nézve tankönyvirodalmunk terén is talált példákat. Hasonlóképpen nem ajánlhatja a névtelenséget sem. Aki magában elegendő tudást, tapasztalatot, képességet és készséget talál arra, hogy tankönyvet írjon, az álljon ki nyíltan, az ne bujjék a névtelenség fedezéke mögé. Ha ezt megengedjük, akkor a kéziratok nagy tömege fog lehetetlen helyzetet teremteni.

Tekintettel arra, hogy sok esetben az illusztrációk is fontosak s a könyv végleges alakja is számításba veendő, a kéziratokkal való pályázás nehézségekbe is ütközik. Ép így a tankönyvnek az engedélyezését megelőző kipróbálása is, bár ez nem kivihetetlen. A módokat és nehézségeket most megvilágítania nem lehet. Ugyanez áll azokra az eszmékre nézve is, amelyeket *Acsay István* felvetett. Ezekre talán később lehet alkalmasabb alakban visszatérni.

Megállapítja, hogy a felszólalók közül egyik sem volt megelégedve jelenlegi szabályzatunkkal, ami bizonyíték amellett, hogy e körül valami nincsen rendben; pedig megjelenésekor a régivel szemben örömmel fogadták. Azt hiszi, hogy éppen oly örömmel fogadnák most a testületi megbíralás rendszerére való visszatérést. Ha minden bajnak elejét akarjuk venni, akkor minden kibuvót el kell zárni, ami csak bonyolult szerkezettel lehetséges. Elismeri, hogy javaslata kissé bonyolult s az engedélyezés menetét meglassítaná; de törekszik minden jogos igényt kielégíteni s elsősorban az iskola érdekeit tartja szem előtt. Ezekkel a szempontokkal szemben az eljárás gyorsasága másod-sorba helyezendő. Reményli, hogy a kérdés tanulságos megvitatása annak immár égetővé vált rendezését előmozdítja.

Az elnök megállapítja, hogy a szabályzat nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket: nem tudta útját állani a rossz könyvek elterjedésének s nem tudta biztosítani jó könyvek érvényesülését. Az előadott javaslat komolyan fontolóra veendő, amennyiben az állandó előadó alkalmazásával biztosítja a szükséges áttekintést és az eljárásban való folytonosságot. Mindenesetre figyelemreméltó javaslat, mely nem új dolgot akar, hanem javított alakban visszatér egy már megvolt állapotra, mely akkor azért nem vált be, mert szerény körben működött igen primitív szerkezettel. Nézete szerint elérkezett az általános tankönyvrevízió ideje. Ilyen 20 év óta nem volt s ez idő alatt bizony sok könyv elavult. Ezeket és a rossz könyveket csakis ily revízióval lehetne kiküszöbölni. Fontos a bírálók száma is. Mai szabályzatunknak sebezhető pontja, hogy általában csak egy bíráló jut szóhoz. Régebben két bíráló véleménye érvényesülhetett, ami jól bevált. Ha nem értenek egyet, akkor a harmadik bíráló véleménye döntene minden felebbezés nélkül. Természetes, hogy a bírálóknak teljesen független, minden érdekeltségen kívül álló és megbízható szakembereknek kell lenniök. A nyilvánosság kérdésében megállapítható, hogy a mostani mód nem gyümölcsöző, mert nem vesznek róla tudomást s a bírálatok csak a szerzőt és kiadót érdeklik. Az a gondolat, hogy a jó tankönyvek kellékeit meg kellene állapítani, a felszólalások tanúsága szerint általános helyesléssel találkozott. Megvalósulása bizonyára emelné a tankönyvek színvonalát. Az elnök végül köszönetet mond a felszólalóknak és az előadónak s a vitát berekeszti.